

บทที่ 3

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและการให้ความช่วยเหลือ ทางวิชาการแก่สาธารณรัฐประชาชนจีน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในวิธานพันธบัตรนี้ประสงค์จะศึกษา เรื่องการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยแก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยจะยกประเทศจีนเป็นกรณีศึกษา ทั้งนี้สาธารณรัฐประชาชนจีนเองก็ได้รับความช่วยเหลือรวมทั้งให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการแก่ไทย ภายใต้โครงการความร่วมมือทางด้านวิทยาศาสตร์และวิชาการไทย-จีน ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อปลายทศวรรษ 1970 ในระยะหลังที่ไทยได้รับความสัมพันธ์ทางการทูตระดับปกติกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้นก่อนที่จะได้พิจารณาถึง เรื่องนโยบายการให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการของไทยแก่สาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น ควรทราบถึงท่าทีของรัฐบาลไทยซึ่งมีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนก่อน เพื่อที่จะสร้างพื้นฐานของความเข้าใจในการพิจารณา เรื่องดังกล่าว

บรรยากาศของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นนับได้ว่ามีผลกระทบต่อความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งสองในด้านต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของสองประเทศสองประเทศดังกล่าวเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันอย่างแน่นแฟ้น ลักษณะของความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ เป็นผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งถึงในช่วงทศวรรษ 1980 โดยที่ระหว่างช่วงดังกล่าวนี้ อาจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ โดยอาศัยเหตุการณ์สำคัญ ๆ ทั้งในภูมิภาคและในโลกเป็นเกณฑ์แบ่งเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งถึงประมาณปลายทศวรรษที่ 1960 ซึ่งเป็นสภาวะที่เรียกได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นดีทีเดียว และช่วงหลังสงครามเวียดนาม (ต้นทศวรรษ 1970) ซึ่งความสัมพันธ์อยู่ในลักษณะที่ผ่อนคลายและเป็นมิตรกันมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่าบรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ รวมทั้งการเมืองภายในของประเทศของทั้งจีนและไทยล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อแนวโน้มดังกล่าว ลักษณะของความสัมพันธ์ไทย-สาธารณรัฐประชาชนจีนนี้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการพิจารณาให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย

เพื่อจะอธิบายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นในหนังสือแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ ความสัมพันธ์ ไทย-จีนยุคสงครามเย็น ความสัมพันธ์ไทย-จีนหลังสงครามเวียดนามและการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระดับปกติ และการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สาธารณรัฐประชาชนจีน

ความสัมพันธ์ไทย-จีนยุคสงครามเย็น

กล่าวได้ว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นบรรยากาศของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ระหว่างไทยกับจีนนั้นอยู่ในสภาวะตึงเครียด ทั้งนี้เป็นผลอันเนื่องมาจากการเกิดภาวะของสงครามเย็นซึ่งเป็นเรื่องของความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ของประเทศมหาอำนาจในขณะนั้น ซึ่งก็คือสหภาพโซเวียตผู้นำของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์และกลุ่มประเทศเสรีนิยมนำโดยสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้หลังสงครามอำนาจที่เคยรวมศูนย์ที่ยุโรปเป็นเวลาช้านานได้เปลี่ยนมาอยู่ในมือมหาอำนาจใหม่ คือ สหรัฐอเมริกาและโซเวียต ประเทศทั้งสองต้องการขยายอำนาจไม่เพียงแต่พยายามที่จะเพิ่มพูนศักยภาพโดยเฉพาะทางการทหารของแต่ละฝ่ายแล้วเท่านั้น ประเทศทั้งสองยังพยายามหาพรรคพวกเพื่อสร้างดุลย์อำนาจระหว่างกันจึงได้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกเป็นสองฝ่ายในลักษณะที่เรียกได้ว่า ระบบ 2 ขั้วอำนาจที่แน่นแฟ้น (tight bi-polar system) ทั้งนี้เพราะลักษณะดังกล่าวมองเห็นได้ชัดเจนยิ่งหลังจากการสร้างพันธมิตรเศรษฐกิจและการทหาร

จีนแผ่นดินใหญ่นั้นประกาศตนเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ในปี 1949 เหตุการณ์ดังกล่าวมีผลต่อความสัมพันธ์ไทย-จีนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประมาณกลางทศวรรษ 1950 ถึงปลายทศวรรษ 1960 เพื่อจะอธิบายให้ละเอียดจะพิจารณาเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-จีน โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ซึ่งเหตุการณ์ในระดับต่าง ๆ เมื่อพิจารณาประกอบกันจะทราบถึงผลกระทบที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและจีน

ก. เหตุการณ์ระดับโลก

สืบเนื่องมาจากหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โลกแบ่งออกเป็น 2 ค่ายใหญ่ใน รูปแบบของระบบ 2 ขั้วอำนาจดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยที่กลุ่มประเทศนิยมคอมมิวนิสต์และกลุ่ม ประเทศเสรีนิยมมีความขัดแย้งกันเพราะความแตกต่างในเรื่องของวิถีทางในการดำเนินการ ทางเศรษฐกิจและอุดมการณ์ของทั้งสองฝ่ายส่งผลกระทบต่อบรรยากาศของความสัมพันธ์ของ ประเทศในโลกด้วย เรื่องราวดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการเมืองเรื่องอำนาจ (power politics) นั่นเอง การพยายามสร้างดุลย์แห่งอำนาจระหว่างประเทศมหาอำนาจคือ สหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียต นั้นแสดงออกมาให้เห็นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การโฆษณาชวนเชื่อ การให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ การเข้าแทรกแซงกิจการภายในของ ประเทศเป้าหมายเพื่อจัดตั้งรัฐพันธมิตร เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดความปั่นป่วนขึ้น ในโลกมิใช่น้อย

สหรัฐอเมริกาเองมองเห็นว่าคอมมิวนิสต์นั้นเป็นภัยร้ายแรงอย่างยิ่งเพราะลัทธิคอมมิวนิสต์จะส่งผลกระทบต่อกระเทือนต่อผลประโยชน์ทั้งทางการเมือง ความมั่นคงหรือแม้กระทั่งทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ดังนั้นเพื่อป้องกันมิให้คอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะ สหรัฐฯจึงพยายามทุกวิถีทางเพื่อต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์เพราะชัยชนะในประเทศต่าง ๆ จะนำมาสู่การเสียดุลย์อำนาจของตน

ด้วยเหตุนี้สหรัฐฯจึงมีนโยบายหลักคือ นโยบายสกัดกั้นคอมมิวนิสต์ (containment policy) นโยบายดังกล่าวมีผลกระทบต่อการเมืองในระดับภูมิภาคของเอเชียอาคเนย์ด้วย ทั้งนี้เห็นได้จากสหรัฐฯจะพยายามสร้างพันธมิตรทางทหาร (military alliance) ขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น CENTO ในตุรกี NATO ในยุโรป และในเอเชียอาคเนย์ก็มีการจัดตั้ง SEATO ขึ้น เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์จีน สภาวะดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ไทย-จีน กล่าวคือ ไทยนั้นถือได้ว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และนับตั้งแต่ปี 1950 ความสำคัญของไทยนั้นได้มีเพิ่มมากขึ้น โดยเห็นได้จากการให้ความช่วยเหลือทางการทหาร ซึ่งสหรัฐฯเริ่มให้แก่ประเทศไทย โดยในปี 1951 (มีข้อตกลงเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทางการทหารจากสหรัฐฯ

ลงนามเมื่อ 7 ตุลาคม 1950) ความช่วยเหลือมีจำนวน 4.5 ล้านดอลลาร์¹ และมีจำนวนมากที่สุดถึง 122.7 ล้านดอลลาร์² ในปี 1972

นอกจากนี้ไทยยังได้รับความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจอีกด้วยเพราะสหรัฐอเมริกาถือว่าความช่วยเหลือนี้เป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะสนับสนุนนโยบายสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ตามความเห็นของ Dean Acheson ซึ่งเห็นว่าการก่อการร้ายและการแทรกแซงในแถบแปซิฟิกนี้ "ไม่สามารถจะยุติได้โดยวิธีทางการทหารเท่านั้น"³ จะเห็นได้ว่าไทยมีความสำคัญก่อนนโยบายหลักของสหรัฐฯ การที่สหรัฐฯให้ความช่วยเหลือไทยทั้งทางด้านทหารและเศรษฐกิจนั้นส่วนหนึ่งทำให้การพึ่งพิงของไทยต่อสหรัฐฯมีสูง ยิ่งไปกว่านั้นผู้นำไทยมีแนวโน้มที่จะเห็นพ้องกับนโยบายของสหรัฐฯในเรื่องการสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐฯแน่นแฟ้นมาก และเป็นเหตุให้เงินมองเห็นว่าไทยเป็นปฏิบัติ์ต่อตน

ข. เหตุการณ์ในระดับภูมิภาค

ความขัดแย้งในระดับโลกนั้นกล่าวได้ว่ามีอิทธิพลต่อการเมืองในระดับภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้หลังจากที่จีนเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ในปี 1949 นับได้ว่าจีนเป็นตัวแทนของระบอบนี้ในภูมิภาค นอกจากสหรัฐฯจะพยายามสนับสนุนไทยทางการทหารตามที่ได้กล่าวมาแล้วก็ยังสามารถจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ SEATO ในปี 1954 โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเทพฯ

¹ Surachart Bumrungsuk, "United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1977," (Master's Thesis, Graduate School Cornell University, 1985), p. 223.

² Ibid.

³ R. Randolph, "The Limits of Influence : American Aid to Thailand, 1965-70," Asian Affairs Vol.4, p. 244.

ส่วนหนึ่งการปฏิบัติดังกล่าวเป็นการประกาศตนเป็นศัตรูกับจีนอย่างเห็นได้ชัด จีนถือว่า SEATO เป็น "เครื่องมือของจักรวรรดินิยมอเมริกัน"⁴ ไทยเองก็มีความหวาดระแวงจีนอยู่ด้วยเช่นกัน ไทยถูกมองว่าเป็นด่านหน้าของกลุ่มประเทศในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ เหตุการณ์ตึงเครียดในอินโดจีนส่งผลต่อความสำคัญของไทยต่อนโยบายของสหรัฐฯมากขึ้นทุกขณะเพราะไทยนั้นเปรียบเสมือนเป็นฐานปฏิบัติการต่าง ๆ ของสหรัฐฯ เช่น เป็นฐานในการฝึกทหารลาว ฝ่ายขวาเพื่อไปสู้รบในลาว และเป็นฐานปฏิบัติการทางอากาศเพื่อไปโจมตีลาวและเวียตนามเหนือ ซึ่งในข้อหลังนี้วุฒิสมาชิก Stuart Symington ได้ให้ความเห็นแก่วุฒิสมาชิก J.W. Fulbright ในจดหมายลงวันที่ 1 มีนาคม 1972 ว่า "เพื่อเป็นฐานทัพในการทำสงครามต่อไปประเทศไทยนั้นมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งไทยในปัจจุบันเป็นสถานที่หลักในการส่งกำลังทางอากาศไปยังลาวและเวียตนามเหนือ"⁵

จะเห็นได้ว่าไทยนั้นเป็นจุดยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อสร้างดุลย์อำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐฯจึงสนับสนุนไทยอย่างเต็มที่ ซึ่งผลทางอ้อมก็คือ จีนและกลุ่มประเทศอินโดจีนมองเห็นว่าไทยเป็นตัวแทนของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค ในขณะที่ไทยก็มองว่าจีนนั้นพยายามขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ประเทศทั้งสองมีท่าทีซึ่งไม่เป็นมิตรต่อกัน

ก. เหตุการณ์ระดับประเทศ

ไทยนั้นมีความหวั่นเกรงคอมมิวนิสต์อยู่มิใช่น้อย เห็นได้จากการออกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เมื่อ 2 เมษายน 1933⁶ ในสมัยรัชกาลที่ 7 และในปี 1952 ก็ได้มีพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการต่อต้านการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ขึ้น

⁴S. Paribatra, From Enmity to Alignment (Bangkok: Institute of Security and International Studies (ISIS), 1987), p. 1.

⁵M. Morrow, "Thailand: Bombers and Bases—American's New Frontier", Journal of Contemporary Asia Vol. 2, No. 4, p. 3.

⁶R.K. Jain, China and Thailand 1949-1983 (New Delhi: Radiant Publishers, 1984), p. 3.

พระราชบัญญัติทั้งสองน้อยอย่างน้อยก็เป็นการชี้ให้เห็นว่าไทยมีความหวาดระแวงการขยายตัวของคอมมิวนิสต์มาก โดยเฉพาะคอมมิวนิสต์จีนซึ่งไทยกลัวมากกว่าสหภาพโซเวียต ส่วนหนึ่งอาจจะมีผลมาจากสภาพภูมิศาสตร์ด้วย เพราะจีนอยู่ใกล้ไทย ดังนั้นความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในจีนอาจจะส่งผลกระทบต่อไทยโดยเปรียบเทียบมากกว่าการเปลี่ยนแปลงในโซเวียต ในช่วงการปกครองของจอมพล ป. นั้นจะเห็นว่าไทยมุ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์จีนเป็นหลัก นอกจากนี้ในปี 1959 รัฐบาลยังได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ห้ามการติดต่อกับชายกับประเทศจีนโดยเด็ดขาด เห็นได้จากในระหว่างปี 1959-1966 ตัวเลขทางการค้าระหว่างไทยกับจีนไม่สามารถจะหามาได้เพราะไม่มีความสัมพันธ์ทางการค้าต่อกัน ระหว่างปี 1966-1973 ก็มีการค้าบ้างในบางปี แต่นับได้ว่าน้อยมาก จนกระทั่งราวปี 1974-75 การค้าจึงได้เริ่มขยายตัวมากขึ้น (ดูตารางที่ 1)

ผู้นำไทยเห็นว่าจีนมีประสงค์ร้ายต่อไทยโดยเชื่อว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้วางแผนที่จะคุกคามไทยเพื่อการขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ ตามที่ได้มีการกล่าวอ้างโดยจอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อ 12 ตุลาคม 1972 โดยกล่าวถึง คำพูดของนายพลเจินอี้ (Ch'en Yi) ผู้เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ว่า

แต่เดิมสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยนายพล เซิน ยี่ ได้ประกาศอย่างเปิดเผยว่าจะต้องครอบครองไทยให้ได้ โดยวางจุดมุ่งหมายในการยึดครองประเทศไทยไว้เป็นอันดับแรก ขณะเดียวกัน ก็ได้ให้การสนับสนุนจัดการอบรมการศึกษาแก่พวกก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ส่งเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนั้นประเทศไทยก็ไม่สามารถจะติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้⁷

การพยายามจัดตั้งเขตการปกครองตนเองของชนชาติไทย (Thai Nationality Autonomous Area) ที่สิบสองปันนา ในมณฑลยูนนานโดยมีการประชุม

⁷"จีนแดงตามถ้อยแถลงของหัวหน้าคณะปฏิวัติ" สารประชาชน 9 (22 ตุลาคม 2515), หน้า 14.

ตารางที่ 1 มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนรายปี ค.ศ. 1950 ถึง 1986

ปี	สินค้าออก ของไทย	สินค้าเข้า ของไทย	ปี	สินค้าออก ของไทย	สินค้าเข้า ของไทย
1950	48.9	28.9	1972	-	0.3
1951	10.9	241.7	1973	-	-
1952	1.4	373.8	1974	2.5	91.9
1953	-	-	1975	391.3	343.9
1954	-	-	1976	1,265.9	1,492.4
1955	-	-	1977	2,081.6	1,370.6
1956	24.0	0.2	1978	1,497.6	1,703.7
1957	68.2	0.7	1979	1,571.9	4,939.5
1958	63.6	0.2	1980	2,530.7	8,535.1
1959-66	ไม่มีข้อมูล		1981	4,064	6,983
1967	0.1	0.5	1982	7,053	5,374
1968	0.1	0.3	1983	2,468	6,099
1969	-	2.8	1984	4,295	7,449
1970	-	-	1985	7,367	6,073
1971	-	-	1986	7,252	6,917

- ที่มา
1. วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ, ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน, หน้า 4 (ข้อมูลปี 1960-1980)
 2. Bank of Thailand, Bank of Thailand Quarterly Bulletin Vol.27, No. 2 (June 1987), p.42 (ข้อมูลปี 1981-1986)

ครั้งแรกเมื่อ 31 มกราคม 1963⁸ ทำให้ผู้นำไทยยิ่งหวาดระแวงเงินมากขึ้น ถึงแม้ว่า
 หลังจากการประชุมสุดยอดที่บันดุงปี 1955 นั้นจะทำให้ไทยมีที่ท่าที่ดีขึ้นกับจีนเพราะจีนประกาศ
 หลักปรัชญาสี่* เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติ (peaceful coexistence) ก็ตาม แต่ความ
 สัมพันธอันกระชับแน่นระหว่างผู้นำไทย ซึ่งส่วนมากเป็นผู้นำทางทหารด้วยกับสหรัฐอเมริกา
 มีส่วนทำให้ไทยเห็นว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยต่อไทย ซึ่งจีนก็ถือได้ว่าเป็นตัวแทนของลัทธิ
 คอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐฯมีอิทธิพลต่อผู้นำไทยพอสมควรในการ
 ตัดสินใจคบหากับสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างเช่น ในเรื่องการติดต่อค้าขาย รัฐบาล
 จอมพล ป. ไม่สนับสนุนการเพิ่มการค้าขายติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยอ้างว่า
 "กลัวจะทำให้สหรัฐฯไม่พอใจ"⁹ นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า "รัฐมนตรีกลาโหมเป็นผู้มีอิทธิพล
 สูงสุดในการตัดสินใจ"¹⁰ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอเมริกาน่าจะมีผลบางประการ
 ต่อผู้นำไทยซึ่งเป็นทหารด้วย

ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น ไทยละเลย
 ที่จะสนใจศึกษาเพิ่มเติมให้ละเอียดลึกซึ้งเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็เนื่องมาจากเหตุผล
 หนึ่งว่า สหรัฐฯนั้นได้ "แทรกซึมเข้าไปอยู่ในกระบวนการบริหาร และการวางนโยบายของไทย
 อย่างลึกซึ้ง"¹¹ ทั้งนี้มีผลต่อความเป็นอิสระของการกำหนดนโยบายของไทย นอกจากนั้นผู้นำ

⁸R.K. Jain, China and Thailand 1949-1983, p. 3.

* หลักปรัชญาสี่มีหลักการสำคัญประกอบด้วย 1. การเคารพในอธิปไตยและบูรณภาพ
 แห่งดินแดน 2. การไม่รุกรานซึ่งกันและกัน 3. การไม่แทรกแซงซึ่งกันและกัน
 4. หลักแห่งความเท่าเทียมกันและผลประโยชน์ร่วมกัน 5. การอยู่ร่วมกันโดยสันติและ
 ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ.

⁹ อนุมิตร สอดสุข, สัมพันธ์ภาพทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน
 (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2524), หน้า 59.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ทหารยังมีทัศนคติที่ไม่เป็นมิตรกับจีนอีกด้วย รวมทั้ง "ไม่เคยเชื่อว่าจะ เป็นมิตรและติดต่อกันได้"¹² ไทยเองมีท่าทีไม่ค่อยเป็นมิตรกับจีน ในขณะที่จีนมองไทยว่าเป็นหัวทอกของสหรัฐอเมริกาเพื่อต่อต้านตนในภูมิภาคนี้ ดังนั้นเรื่องราวของการเมืองในทุกระดับที่กล่าวมาข้างต้นนับได้ว่าส่งผลรวมต่อนโยบายของไทยต่อจีนด้วย

ความสัมพันธ์ไทย-จีนยุคหลังสงครามเวียดนาม และการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ยุคของการผ่อนคลายความตึงเครียดนั้นเริ่มตั้งแต่หลังสงครามเวียดนามในตอนต้นทศวรรษ 1970 ทั้งนี้การเมืองในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะในระดับโลกมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนท่าทีความสัมพันธ์ของไทยกับจีน ซึ่งจะแยกอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ก. เหตุการณ์ระดับโลก

ในเวทีการเมืองโลกมีเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปคือ ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหภาพโซเวียตซึ่งทั้งสองประเทศเกิดความขัดแย้งในวิถีทางดำเนินการตามแนวคอมมิวนิสต์ ซึ่งความขัดแย้งนี้แสดงออกมาให้เห็นโดยการเกิดการปะทะทางทหารระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตที่แม่น้ำอุสุรีในปี 1969 ทำให้อเมริกาเองมองเห็นว่าอาจจะมีทางที่จะปรับสัมพันธ์ภาพกับจีนได้ ประกอบกับสหรัฐอเมริกาเองนั้นก็ต้องการอย่างมากเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายเพื่อการทำสงครามในอินโดจีนและเพื่อสนับสนุนประเทศต่าง ๆ ในการดำเนินนโยบาย สักดักันคอมมิวนิสต์ของตนซึ่งมีผลต่อความตกต่ำทางเศรษฐกิจของอเมริกาเองด้วย ทั้งนี้รัฐบาลอเมริกันได้รับความกดดันจากกลุ่มผลประโยชน์ภายในประเทศ รวมทั้งมติสาธารณะของสหรัฐอเมริกาเองก็ต้องการให้ยุติสงครามเวียดนาม ในที่สุดสหรัฐก็ต้องประกาศลัทธิจีนในปี 1969 ที่เกาะกวมเพื่อถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมทั้งประกาศให้ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จัดการกับปัญหาของตนเอง

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

หลังจากนั้นในปี 1972 ก็มีแถลงการณ์ร่วมเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Communiqué) ระหว่างสหรัฐกับจีนเพื่อประกาศการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน จะเห็นได้ว่าในช่วงหลังสงครามเวียดนามลักษณะของความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างค่ายคอมมิวนิสต์นั้นได้เปลี่ยนแปลงไป สำหรับค่ายเสรีนิยมก็มีการแยกกลุ่มออกไปโดยอาศัยความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจแทน โดยมีประเทศใหม่ ๆ เช่น ญี่ปุ่น เยอรมัน และประเทศอุตสาหกรรมในยุโรปแบ่งเป็นอีกกลุ่มหนึ่งและกลุ่มประเทศเล็ก ๆ ก็มีแนวคิดของตนเอง โดยตระหนักถึงการพึ่งตนเองมากขึ้น การรวมกลุ่มขึ้นมาของประเทศเหล่านี้ก็เพื่อสร้างพลังต่อรอง ทั้งนี้เพราะเห็นตัวอย่างหนึ่งจากการต่อรองของกลุ่มผู้ผลิตน้ำมันเพื่อการส่งออก (OPEC) โลกในปัจจุบันนี้มุ่งเน้นเรื่องของเศรษฐกิจมากกว่าที่จะเน้นเรื่องการเมืองดังเมื่อสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ใหม่ ๆ ดังนั้นกล่าวได้ว่าลักษณะของ 2 ขั้วอำนาจจะเปลี่ยนเป็นลักษณะที่ค่อนข้างหลวม (loose bi-polar system) มากขึ้น ซึ่งในที่สุดระบบ 2 ขั้วอำนาจได้เปลี่ยนแปลงเป็นหลายขั้วอำนาจ (multipolarity) ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ข. เหตุการณ์ในระดับภูมิภาค

จากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของกลุ่มประเทศมหาอำนาจในระดับโลก คือกลุ่มคอมมิวนิสต์ซึ่งสหภาพโซเวียตและจีนมีความขัดแย้งกัน มีผลกระทบต่อการเมืองในระดับภูมิภาคกล่าวคือ สหรัฐอเมริกาพยายามใช้โอกาสนี้ในการปรับสัมพันธไมตรีกับจีนเพื่ออาศัยจีนในการดำเนินนโยบายต่อต้านโซเวียต ประกอบกับสหรัฐมีความเห็นว่าสงครามเวียดนามนั้นตนเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ทั้งนี้เพราะทั้งจีนและโซเวียตนั้นให้ความสนับสนุนแก่เวียดนามอย่างมาก กล่าวคือจากจีนนั้นเวียดนามสามารถใช้ดินแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกันเป็นที่หลบซ่อนสำหรับโซเวียตก็ให้การสนับสนุนด้านการทหารเป็นอย่างมาก นอกจากนี้เวียดนามก็มีความสามารถในการทำสงครามกองโจร และมีความชำนาญในพื้นที่มากกว่าสหรัฐด้วย ประกอบกับสหรัฐเองต้องประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจตกต่ำ เพราะค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการทำสงคราม ดังนั้น การถอนตัวเป็นวิถีทางที่ดีที่สุดซึ่งผลของการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดภาวะของช่องว่างแห่งอำนาจ (vacuum of power) ขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จีนนั้นพยายามที่จะเพิ่มบทบาทของตนในฐานะของมหาอำนาจในภูมิภาคส่วนหนึ่งก็เพื่อสกัดกั้นการขยายอำนาจของโซเวียตในภูมิภาคโดยมีเวียดนามเป็นตัวแทน

โดยเฉพาะหลังจากการรวมเวียดนามในปี 1975 และประเทศอินโดจีนทั้งหมดเปลี่ยนระบอบปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ จีนเองมีท่าทีเป็นมิตรกับไทยมากขึ้นโดยเปลี่ยนจากแนวนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน (people to people) และพรรคต่อพรรค (party to party) เป็นความสัมพันธ์ในรูปของ "รัฐต่อรัฐ" (state to state)¹³ ภายหลังจากที่จีนพยายามถอนตัวจากการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยด้วย เห็นได้จากการปิดสถานีวิทยูเสียดประชาชน (สปท) เมื่อ 11 กรกฎาคม 1979 การปิดสถานีวิทยูเสียดประชาชนนี้ตามคำให้สัมภาษณ์ของนายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล แกนผู้สื่อข่าวมติชน ระบุว่า "เป็นเพราะพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ขอจากจีนและจีนได้บิบบาง พท. อีกทอดหนึ่ง"¹⁴ แต่อย่างไรก็ตาม จีนก็มิอาจที่จะถอนตัวจากการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยทั้งหมด เพียงแต่สามารถลดระดับการสนับสนุนลงเท่านั้นเพราะจีนกลัวว่า หากจีนถอนการสนับสนุนทั้งหมดแล้วโซเวียตอาจจะเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ไทยเพิ่มขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และจีนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ไทยพยายามปรับความสัมพันธ์กับจีนด้วย เมื่อสหรัฐฯ หันไปคบค้ากับจีนไทยก็จะต้องถูกทิ้งให้อยู่อย่างโดดเดี่ยว ดังนั้นทำให้ไทยต้องมีนโยบายต่างประเทศที่ยืดหยุ่นมากขึ้นเพื่อแสวงหาหนทางเพื่อความอยู่รอดในบรรยากาศการเมืองระหว่างประเทศเช่นนี้ ดังนั้นไทยจึงมีท่าทีผ่อนปรนมากขึ้นในการที่จะเป็นมิตรกับประเทศที่มีความแตกต่างทางการเมืองการปกครองกับตน นอกจากนี้ไทยยังหันไปพึ่งพาทิศการระดับภูมิภาคเช่นอาเซียนมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะในทศวรรษ 1970 หลังจากที่ได้ SEATO ได้ถูกยุบลงอย่างเป็นทางการใหม่ ๆ

ค. เหตุการณ์ภายในประเทศ

ในช่วงทศวรรษ 1970 นั้นมีเหตุการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้นในประเทศไทยก็คือ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 1973 ซึ่งประชาชนโดยการนำของนักศึกษาลุกขึ้นต่อต้านอำนาจของรัฐ ซึ่งปกครองโดยรัฐบาลทหาร ไทยอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการมาเป็นเวลาช้านานซึ่งภายใต้

¹³S. Paribatra, From Enmity to Alignment, p. 3.

¹⁴ผู้สื่อข่าว "อ", "กลุ่มสถานีวิทยู สปท. เป้าหมายยุทธการผาจิ," มติชนสุดสัปดาห์ 5 (11-17 เมษายน 2525), หน้า 15.

ระบอบดังกล่าวมีผลต่อการดำเนินนโยบายอย่างแข็งกร้าวต่อประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคอมมิวนิสต์
ทั้งนี้อิทธิพลทางด้านแนวความคิดที่ได้รับมาจากสหรัฐอเมริกาก็นับได้ว่ามีมากพอสมควรต่อผู้นำไทย
รวมทั้งการรับรู้ของผู้นำไทยต่อภัยคอมมิวนิสต์เองด้วย

เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้รัฐบาลทหารต้องขาดช่วงการปกครองไปพักใหญ่
กล่าวคือรัฐบาลพลเรือน* ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปกครองมากขึ้นหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว
ซึ่งเห็นได้ว่ารัฐบาลพลเรือนนั้นมีความยืดหยุ่นสูงในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โลกและใน
ภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น เมื่อรัฐบาลพลเรือนเข้ามาปกครองประเทศ นโยบาย
ต่างประเทศของไทยนั้นมีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไปจากท่าทีที่แข็งกร้าวต่อประเทศที่มีความ
แตกต่างทางการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมมาเป็นท่าทีที่ประนีประนอมมากขึ้น เห็น
ได้จากคำแถลงของรัฐบาลชุดของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 7
มิถุนายน 1974 ข้อ 44 ได้ประกาศว่า จะเป็นมิตรกับทุกประเทศที่เป็นมิตรกับประเทศไทย

* 14 ตุลาคม ค.ศ. 1973 - 22 พฤศจิกายน ค.ศ. 1974 นายกรัฐมนตรี คือ
นายสัญญา ธรรมศักดิ์ (คณะรัฐบาลที่ 33)

27 พฤษภาคม ค.ศ. 1974 - 4 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1975 นายกรัฐมนตรี คือ
นายสัญญา ธรรมศักดิ์ (คณะรัฐบาลที่ 34)

15 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1975 - 3 มีนาคม ค.ศ. 1975 นายกรัฐมนตรี คือ
ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (คณะรัฐบาลที่ 35)

14 มีนาคม ค.ศ. 1975 - 12 มกราคม ค.ศ. 1976 นายกรัฐมนตรี คือ
ม.ร.ว. กึกกฤษ ประาโมช (คณะรัฐบาลที่ 36)

20 เมษายน ค.ศ. 1976 - 23 กันยายน ค.ศ. 1976 นายกรัฐมนตรี คือ
ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (คณะรัฐบาลที่ 37)

25 กันยายน ค.ศ. 1976 - 6 ตุลาคม ค.ศ. 1976 นายกรัฐมนตรี คือ
ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (คณะรัฐบาลที่ 38)

22 ตุลาคม ค.ศ. 1976 - 19 ตุลาคม ค.ศ. 1977 นายกรัฐมนตรี คือ
นายธานินทร์ กรัยวิเชียร (คณะรัฐบาลที่ 39)

แม้ลัทธินิยมในระบบการปกครอง การเศรษฐกิจ และสังคมจะต่างกันและพยายามทำความเข้าใจกับประเทศต่าง ๆ ที่มีปัญหาต่างหากอยู่เพื่อหาทางให้มีการติดต่อสัมพันธ์โดยปกติด้วยดีระหว่างกันและปรับปรุงความสัมพันธ์กับประเทศที่มีความผูกพันอยู่ต่อกันให้เหมาะสมกับความจำเป็นของสถานการณ์เพื่อประโยชน์อันเป็นธรรมร่วมกัน จากคำแถลงนี้เองทำให้มองเห็นว่ารัฐบาลพลเรือนได้มีแนวนโยบายที่จะขยายความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

หลังจากนี้แล้วรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชก็ได้มีแนวนโยบายคล้ายคลึงกัน โดยนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ตามที่ประกาศเมื่อ 19 มีนาคม 1975 ระบุว่าไทยจะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระเป็นมิตรกับทุกประเทศที่มีเจตนาดีต่อประเทศไทยโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในอุดมการณ์ทางการเมืองและการปกครอง และดำเนินการเพื่อให้เกิดดุลยภาพในความสัมพันธ์กับประเทศภูมิภาคอำนาจ ตลอดจนสนับสนุนความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาเซียนรวมทั้งส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศเพื่อนบ้าน

ถึงแม้ว่ารัฐบาลทหารจะเข้ามาปกครองหลังจากปี 1977 แต่นับได้ว่าเป็นแนวความคิดของผู้นำทหารได้เปลี่ยนแปลงไปไม่เหมือนกับเมื่อก่อนหน้านี้โดยที่ทหารได้ยึดอำนาจจากรัฐบาลชุดของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งพยายามนำเอาการปกครองแบบอนุรักษนิยมมาใช้ รวมทั้งมีการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ขณะเดียวกันผู้นำทหารนั้นลดบทบาทเผด็จการลงไ้มาก ประกอบกับมีความยึดหยุ่นในแนวนโยบายมากขึ้นโดยเฉพาะในด้านนโยบายต่างประเทศ ทำให้การดำเนินความสัมพันธ์กับจีนยังราบรื่นอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาประกอบกันระหว่างเหตุการณ์ในระดับต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตามนับได้ว่าในปัจจุบันนี้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนนั้นกระชับแน่นแฟ้นพอสมควร ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว กิจกรรมระหว่างประเทศทั้งสองจึงมีการดำเนินการไปอย่างไม่มีอุปสรรค

การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สาธารณรัฐประชาชนจีน

นโยบายการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น กล่าวได้ว่า เป็นผลกระทบโดยตรงจากบรรยากาศของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งในระดับโลก และระดับภูมิภาคต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน นับแต่หลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาซึ่งนับได้ว่าเป็นมิตรสนิทของไทยนั้น มีนโยบายต่อต้าน ลัทธิคอมมิวนิสต์ และในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติยังไม่ยอมรับ สาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้น เนื่องจากมีจีน 2 ประเทศ คือ สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ซึ่งดำเนินการปกครองประเทศแบบเสรีนิยมและสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งปกครองตามลัทธิสังคมนิยม สาธารณรัฐจีนจึงได้รับการยอมรับจากประเทศชาติเสรีนิยมทั้งหลายให้เป็น ประเทศจีนที่ถูกต้อง

การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยแก่สาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นนับได้ว่า เกิดขึ้นหลังจากการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยแก่สาธารณรัฐจีนที่กล่าว เช่นนี้ เพราะถึงแม้จะไม่มีตัวเลขยืนยันได้แน่นอน แต่ได้มีการกล่าวอ้างถึงการให้ความช่วยเหลือทาง วิชาการของไทยแก่สาธารณรัฐจีนก่อนโดยที่ไทย และสาธารณรัฐจีน มีข้อตกลงร่วมกัน 3 ฉบับ คือ "ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ ข้อตกลงว่าด้วยการแลกเปลี่ยน ผู้เชี่ยวชาญ และข้อตกลงว่าด้วยการแลกเปลี่ยนนักศึกษา"¹⁵ ซึ่งเป็นผลมาจากการหารือ ระหว่าง ดร. เย็น รองประธานาธิบดี กับจอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อครั้ง ดร. เย็น มาเยือนประเทศไทย เมื่อต้นปี 1968

หลังจากที่ไทยตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนไต้หวันเพื่อที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น ก็ไม่ปรากฏว่าความช่วยเหลือแก่ จีนไต้หวันในลักษณะดังกล่าวยังคงมีอยู่หรือได้รับการกล่าวถึง ทำให้มองเห็นได้ว่านโยบาย การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยนี้เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งในการส่งเสริมสัมพันธภาพ อันแน่นแฟ้นกับจีน ไม่ว่าจะเป็เงินใด ๆ ก็ตาม

¹⁵"ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐจีน ครั้งที่ 2" สารประชาชน 6 (28 ธันวาคม 2512), หน้า 4.

การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยแก่สาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น เห็นได้ว่า เริ่มขึ้นหลังจากการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยที่ ในปี 1978 ไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนมีข้อตกลงร่วมกัน 2 ฉบับ คือ ความตกลงทางการค้าระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย และรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน และความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย และรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเอกสารทั้งสองฉบับนี้ลงนามเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 1978 โดย ดร. อุบัติร์ ปาจารย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย และนายหวางทวา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน

ข้อสังเกตจากเรื่องดังกล่าวนี้คือเหตุใดไทยถึงมีข้อตกลงทางการค้าและความร่วมมือทางวิชาการในเวลาเดียวกัน เหตุผลหนึ่งที่น่าจะนำมากล่าวถึงได้ก็คือเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนมิตรไมตรี เพื่อมอบเป็นของขวัญในการตกลงทางการค้า ปัญหาทางเศรษฐกิจดูเหมือนว่าในขณะนั้นจะเป็นเรื่องสำคัญพอสมควร ดังนั้น การที่ไทยไปตกลงทำการค้ากับจีน รวมทั้งตกลงความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์ และวิชาการคงมีเหตุจูงใจหลาย ๆ ประการ ซึ่งจะนำมากล่าวต่อไป สำหรับการพิจารณานำเรื่องของความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์วิชาการมาเกี่ยวข้องนั้น อาจจะมีเหตุผลที่เนื่องจากกระทรวงต่างประเทศไทยพิจารณาแล้วเห็นว่ารัฐบาลไทยนั้นมีโครงการความช่วยเหลือของไทยอยู่ ซึ่งเป็นโครงการที่มุ่งให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ประเทศกำลังพัฒนา ดังนั้นการนำโครงการนี้มาใช้ประโยชน์ทางการต่างประเทศคงจะไม่ใช่เรื่องยากอะไรนัก (เรื่องของโครงการนี้จะกล่าวถึงให้ทราบในบทต่อไป) ดังนั้นการทำความตกลงร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการไทย-จีน จึงได้มีขึ้นเพื่อการปูทางให้เกิดการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยเข้ามามีบทบาทในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่าการที่ไทยพยายามใช้การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการส่งเสริมมิตรภาพเพื่อความร่วมมือทางด้านการค้านั้น อาจจะมีเหตุจูงใจอื่น ๆ ด้วย คำตอบหลักก็เห็นจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปิดประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีผลเกี่ยวเนื่องทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อไทย

ในสมัยที่ไทยดำเนินการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนนั้น จีนอยู่ในระหว่างระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 4 (1973 - 1975) ซึ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตและการปรับปรุงผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรม ในขณะที่การติดต่อและความตกลงทางการค้าร่วมทั้งความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการนั้นกล่าวได้ว่าอยู่ในช่วงปลายแผนพัฒนาฉบับนี้แล้ว ถ้าจะพิจารณาอย่างละเอียดน่าจะนับได้ว่าความร่วมมือทั้งสองนี้น่าจะตรงกับช่วงของการพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 5 (1976 - 1980) สำหรับแผนพัฒนาฉบับนี้ควบคู่กับแผนพัฒนาฉบับที่ 6 ด้วย (1981 - 1985) ทั้งนี้เพราะแผนดังกล่าวเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะ 10 ปีตามนโยบาย "สี่ทันสมัย" ซึ่งมุ่งปรับปรุงประเทศทางด้านการเกษตร อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการป้องกันประเทศ โดยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้นส่งเสริมการ "นำเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาใช้ ส่งเสริมความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับประเทศอื่น ๆ และสนับสนุนให้ส่งนักวิทยาศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญและนักศึกษาไปศึกษาในต่างประเทศมากขึ้น"¹⁶

ในการประชุมครั้งที่ 3 ของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ชุดที่ 11 (Third Plenary Session of the 11th Party Central Committee) ที่ประชุมได้มีมติจัดลำดับความสำคัญให้แก่ เรื่องของความก้าวหน้าของวิชาการโดยเน้นในเรื่องของยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ดังนี้

1. ขยายความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ วิชาการและการศึกษาเพื่อที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และวิชาการเป็นเครื่องมือ รวมทั้งปรับปรุงคุณภาพของแรงงานด้วย
2. รักษาสมดุลย์ของอุปสงค์และอุปทานทั้งหมด รวมทั้งปรับปรุงและปฏิรูปโครงสร้างในการผลิตอย่างสมเหตุสมผล
3. เปิดประตูให้กับโลกภายนอกมากขึ้น และแลกเปลี่ยนความรู้ทางเศรษฐกิจและวิชาการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้ความร่วมมือแก่ประเทศต่าง ๆ¹⁷

¹⁶ไพโรจน์ วงศ์วิวัฒน์, เศรษฐกิจยุคสี่ทันสมัย, หน้า 14.

¹⁷"Party Congress Highlights Reform", Beijing Review Vol 30.

เงินตระหนักว่า เหตุแห่งความล่าช้าหนึ่งขงเงินนั้นก็คือการขาดนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องของความรู้ทางวิชาการ ซึ่งความรู้ทางวิชาการครอบคลุม "วิชาการเพื่อการพัฒนาและกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดผลผลิต (productive activities)"¹⁸ ที่เกี่ยวข้องไปถึงการพัฒนาทางวิชาการและเศรษฐกิจ ในที่สุดจึงได้มีนโยบายแห่งชาติเพื่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์และวิชาการ ปี 1978-1985 ขึ้น เพื่อกำหนดแนวทางนโยบายในการพัฒนาความรู้ทางวิชาการ กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาทางวิชาการ จัดประเภทของโครงสร้างทางวิชาการ และหาวิธีการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยเน้นในด้านการพัฒนาความรู้ทางวิชาการในสาขาต่าง ๆ เช่น การเกษตร วิศวกรรม เศรษฐศาสตร์ เลขคณิต เลเซอร์ อวกาศ เป็นต้น ปัจจุบันเงินอยู่ในช่วงแผนพัฒนาความรู้ทางวิชาการฉบับใหม่ (1986 - 1990) ทั้งนี้ ชี้ให้เห็นว่าเงินให้ความสำคัญแก่เรื่องของการพัฒนาทางวิชาการ เป้าหมายของเงินทางวิทยาศาสตร์และวิชาการนั้น มีคณะกรรมการ 3 คณะ ดูแลในเรื่องของการกำหนดนโยบายทางวิชาการที่เหมาะสม กล่าวคือ เกี่ยวพันโดยตรงกับการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติของเงินคือ คณะกรรมการว่าด้วยวิทยาศาสตร์และวิชาการแห่งรัฐ คณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐ และคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งรัฐ

ระหว่างปี 1986-2000 เป้าหมายของเงินในการเพิ่มผลผลิตจะเป็น 4 เท่าของปี 1980 โดยการเพิ่มผลผลิตทั้งทางอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมมีเป้าหมายเท่ากับ 2800 พันล้านหยวน ในปี 2000 จากเดิม คือ 710 พันล้านหยวนในปี 1980 เพื่อเป้าหมายอันนี้ การเปิดรับความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิชาการของเงินจึงเป็นการดำเนินการเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์

นอกจากนี้เงินยังต้องการมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับต่างประเทศเพราะเงินตระหนักว่า โลกนี้เป็นสังคมของข่าวสาร (information society)¹⁹ โดยกล่าวในการประชุม

¹⁸Asian and Pacific Centre for Transfer of Technology, Technology Policies and Planning People's Republic of China (India: Asian and Pacific Centre for Transfer of Technology, 1986), p. 8.

¹⁹Qian Xuesen, "Scientific - Social Revolution and Reform", Beijing Review, Vol. 30 No. 2 (March 23, 1987), p. 2.

ครั้งที่ห้าเกี่ยวกับการปฏิวัติอุตสาหกรรม และโลกก็มีความก้าวหน้าทางการติดต่อสื่อสาร และการคมนาคม ดังนั้นภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกนี้ถ้าหากจีนยังอยู่ภายใต้องค์กรทาง เศรษฐกิจซึ่งคงที่ (static economic organization)²⁰ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง จีนคงจะไม่สามารถอยู่รอดได้ ดังนั้นในการประชุมเกี่ยวกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมดังกล่าว จึงได้มีการย้ำถึงความต้องการของจีนที่จะเปิดประเทศเพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าของความรู้ ทางวิชาการในโลก

จากนโยบายของจีนโดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์และวิชาการข้างต้นนั้น อาจจะ ทำให้พิจารณาได้ว่าเปิดโอกาสให้นักวิชาการและบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องการเรียนรู้ความ เป็นไปของจีน สนใจที่จะไปประเทศจีน และสำหรับข้าราชการนั้นวิธีการที่ค่อนข้างสะดวกคือ การติดต่อไปประเทศจีนผ่านระบบราชการ โดยที่ความตกลงว่าด้วยวิทยาศาสตร์และวิชาการ ไทย-จีนนี้ก็ เป็นข้อตกลงในลักษณะแลกเปลี่ยนข้าราชการระหว่างประเทศ ดังนั้นไทยจึงมีโอกาส ไปประเทศจีน เท่า ๆ กับที่จีนมีโอกาสมาประเทศไทย

นอกจากนี้แล้วแรงจูงใจอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ไทยเสนอให้ความรู้ทางวิชาการแก่จีน ก็เกี่ยวข้องโดยตรงกับแนวความคิดของเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ทั้งนี้ ไทยก็เป็นสมาชิกของสหประชาชาติ ซึ่งมีการกล่าวถึงเรื่องดังกล่าวนี้มาแล้ว การให้ความ ช่วยเหลือของไทยแก่จีนนั้นจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการและอาจจะเรียกได้ว่า เหมาะสมในแง่ของความรู้ทางวิชาการของประเทศกำลังพัฒนาที่มีระดับความรู้วิชาการที่ค่อนข้าง เท่าเทียมกัน ทั้งนี้เป็นการลดการพึ่งพิงทางด้านความรู้ทางวิชาการของไทยต่อประเทศพัฒนา แล้วในบางส่วนด้วย

การให้ความช่วยเหลือแก่จีน ไทยก็ได้รับความช่วยเหลือตอบแทนเช่นกัน ดังนั้น ในวิทยาการบางสาขาที่ไทยต้องการได้รับความรู้ หรืออุปกรณ์บางชนิด หากไทยพิจารณาแล้ว เห็นว่าจีนคงจะให้ได้ไทยก็จะขอไป เช่น การขอเครื่องสีข้าวสาลี เป็นต้น โดยปกติแล้ว คำขอความช่วยเหลือของไทยต่อจีนก็จะเป็นสิ่งที่จีนมีสมรรถนะ และหาไม่ได้จากแหล่งอื่น ๆ ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือของไทยก็กล่าวได้ว่า เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ด้วยประการหนึ่ง

²⁰ Ibid.

การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่จีน อาจจะเป็นเพื่อสร้างอิทธิพลในทางอ้อม ต่อการลงทุน และการค้ากับจีนก็ได้ เพราะการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวจะเป็นการแสดง ออกถึงความจริงใจในการคบกับจีน ดังนั้น ถึงแม้ว่าระดับความจริงใจจะวัดไม่ได้ว่าเป็น รูปธรรมก็ตาม แต่อาจจะส่งผลทางการค้าและการลงทุน เพราะไทยเองก็ต้องการซื้อน้ำมันดิบ จากจีน ทั้งนี้จีนเป็นผู้ผลิตน้ำมันดิบแหล่งใหญ่ของโลก และในปี 1976 ไทยสั่งซื้อน้ำมันดิบ เป็น มูลค่า 2,998 ล้านบาท²¹ รวมทั้งไทยยังต้องการที่จะทำการลงทุนในประเทศจีนด้วย เห็น ได้จากโครงการลงทุนต่าง ๆ เช่น โครงการลงทุนในเครือเจริญโภคภัณฑ์ โครงการของ บริษัทกระเจกไทยอาซาฮี โครงการสร้างสนามกอล์ฟ ของบริษัททองไหมประเทศไทย โครงการ ผลิตน้ำตาลและอื่น ๆ

การพยายามในการส่งเสริมมิตรภาพนี้อาจจะมีเหตุจูงใจมาจากการหวังผลทางการ เมืองของไทยด้วย คือทั้งในการเมืองระดับประเทศ คือการลดความสับสนพหุพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทย และการเมืองในระดับภูมิภาคคือแสวงหาความสัมพันธ์จากจีนในกรณีที่เกิด ปัญหาที่ประเทศอินโดจีน โดยเฉพาะเวียดนาม ก็อาจจะเป็นไปได้

อย่างไรก็ตาม เรื่องของการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ และผลประโยชน์ ทางวิชาการ เศรษฐกิจ การค้า การลงทุนนั้น อาจจะมองเห็นได้ไม่ชัดเจนนัก เพราะ เป็นเรื่องของผลประโยชน์ในระยะยาวมากกว่า แต่กระนั้นก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการปฏิบัติ การดังกล่าวเป็นการพยายามปูทางเพื่อความสำเร็จในอนาคต

กล่าวโดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งระดับ ระหว่างประเทศ และภูมิภาค รวมทั้ง การวิเคราะห์เหตุการณ์ในระดับประเทศนั้น ชี้ให้เห็น ถึงท่าทีของไทยที่แสดงออกต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทย-และสาธารณรัฐประชาชนจีน และมีผล ต่อนโยบายการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยแก่จีนดังที่กล่าวมาแล้วด้วย

²¹ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐ ประชาชนจีน, หน้า 14.